

ข้อสังเกตเรื่องการตั้งชื่อหมู่บ้าน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

อัครชัย สุกระกาญจน์

สภาพตลาดท่าวังเมื่อร้อยปีที่แล้ว
จะเห็นว่าชุมชนเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อมีตึกรามขึ้นมา และมีรถยนต์เข้ามาแล่น

นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดใหญ่ในภาคใต้ มีพื้นที่ ๙,๙๔๒.๕๐๒ ตารางกิโลเมตร มีประชากร (ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๙) จำนวนทั้งสิ้น ๑,๕๐๓,๑๕๖ คน (ชาย ๗๔๘,๘๑๐ หญิง ๗๕๔,๓๔๖ คน) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒๑ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ ประกอบด้วย ๑๖๘ ตำบล ๑,๔๐๕ หมู่บ้าน และ ๓ เทศบาล (เทศบาลนคร นครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองปากพั่น และ เทศบาลตำบลปากแพรก)

ในจำนวนหมู่บ้านทั้ง ๑,๔๐๕ หมู่บ้าน (ไม่นับหมู่บ้านในเขตเทศบาล) หากศึกษาก็จะพบว่าชื่อของหมู่บ้านเหล่านี้มีข้อสังเกตหลายประการ ผู้เขียนสนใจเรื่องนี้มานาน เห็นว่าเป็นวัฒนธรรมทางภาษา และภูมิปัญญาการใช้คำของชาวนครอย่างหนึ่ง จึงได้นำเสนอข้อสังเกตมาเสนอ เพื่อว่าผู้อ่านที่สนใจจะได้ใช้เป็นเครื่องมือศึกษาวัฒนธรรมแขนงอื่น และเป็นเครื่องช่วยท้าทายให้มีการศึกษาให้ลุ่มลึกต่อไปอีก

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลจาก

๔๔ สารนครศรีธรรมราช

หนังสือ "ทำเนียบท้องที่ พุทธศักราช ๒๕๓๑" ซึ่งจัดพิมพ์โดย กองปกครองท้องที่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นหลักและตรวจสอบเพิ่มเติมจากสำนักงานทะเบียนของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ เพื่อให้ได้ชื่อหมู่บ้านที่ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น

อนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะแต่ชื่อของหมู่บ้านเท่านั้น (มิได้ลงลึกไปถึงชื่อบ้านย่อยซึ่งรวมอยู่ในหมู่บ้านหนึ่งๆ) ชื่อหมู่บ้านที่นำมาศึกษาครั้งนี้จึงมีจำนวน ๑,๔๐๕ หมู่บ้านเท่านั้น จากการแจกนับชื่อหมู่บ้านพบว่า มีหมู่บ้านที่ตั้งชื่อพยางค์แรกด้วยคำว่า บาง, นา, ท่า, หนอง, ทุ่ง, คลอง, ควน, ปาก, ไส, ดอน, โคน, วัง, หัว, เขา, ในเป็นส่วนใหญ่ เมื่อแจกนับแล้วปรากฏดังนี้

๑. บาง มี ๘๖ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ปากพนัง	๔๒	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๑๗	หมู่บ้าน
เมือง	๗	หมู่บ้าน
หัวไทร	๗	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๓	หมู่บ้าน
บางขัน	๓	หมู่บ้าน
ชะอวด	๒	หมู่บ้าน
ขนอม	๒	หมู่บ้าน
สิชล	๒	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๑	หมู่บ้าน

๒. นา มี ๖๘ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

เมือง	๑๒	หมู่บ้าน
ฉวาง	๑๐	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๗	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๖	หมู่บ้าน
สิชล	๕	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๔	หมู่บ้าน
นาบอน	๔	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๓	หมู่บ้าน

เชียรใหญ่	๓	หมู่บ้าน
หัวไทร	๑	หมู่บ้าน
พิปูน	๓	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๒	หมู่บ้าน
ชะอวด	๒	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๒	หมู่บ้าน
ขนอม	๒	หมู่บ้าน
ลานสกา	๑	หมู่บ้าน
บางขัน	๑	หมู่บ้าน
หัวไทร	๑	หมู่บ้าน

๓. ท่า มี ๕๒ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

เมือง	๙	หมู่บ้าน
สิชล	๘	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๕	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๖	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๔	หมู่บ้าน
ขนอม	๔	หมู่บ้าน
หัวไทร	๔	หมู่บ้าน
ชะอวด	๓	หมู่บ้าน
ฉวาง	๓	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๒	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๑	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๑	หมู่บ้าน
พิปูน	๑	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๑	หมู่บ้าน

๔. หนอง มี ๔๙ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ทุ่งสง	๘	หมู่บ้าน
ฉวาง	๗	หมู่บ้าน
เมือง	๖	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๖	หมู่บ้าน
หัวไทร	๔	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๓	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๓	หมู่บ้าน
ชะอวด	๓	หมู่บ้าน

ทุ่งใหญ่	๓	หมู่บ้าน
นาบอน	๓	หมู่บ้าน
บางขัน	๑	หมู่บ้าน
สิชล	๑	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๑	หมู่บ้าน

บางขัน	๕	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๕	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๔	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๔	หมู่บ้าน
หัวไทร	๓	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๑	หมู่บ้าน
ขนอม	๑	หมู่บ้าน

๕. ทุ่ง มี ๔๖ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ทุ่งสง	๔	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๗	หมู่บ้าน
ชะอวด	๖	หมู่บ้าน
สิชล	๖	หมู่บ้าน
ฉวาง	๖	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๔	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๔	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๒	หมู่บ้าน
บางขัน	๑	หมู่บ้าน
นาบอน	๑	หมู่บ้าน
พิปูน	๑	หมู่บ้าน

๘. ปาก มี ๔๒ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

เมือง	๙	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๘	หมู่บ้าน
ฉวาง	๕	หมู่บ้าน
พิปูน	๔	หมู่บ้าน
หัวไทร	๔	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๔	หมู่บ้าน
สิชล	๒	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๒	หมู่บ้าน
บางขัน	๑	หมู่บ้าน
ชะอวด	๑	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๑	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๑	หมู่บ้าน

๖. คลอง มี ๔๕ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ฉวาง	๑๐	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๙	หมู่บ้าน
เมือง	๙	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๔	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๔	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๓	หมู่บ้าน
สิชล	๓	หมู่บ้าน
ขนอม	๒	หมู่บ้าน
บางขัน	๓	หมู่บ้าน
นาบอน	๒	หมู่บ้าน
หัวไทร	๑	หมู่บ้าน
ชะอวด	๑	หมู่บ้าน

๙. ใส มี ๓๖ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

เมือง	๗	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๗	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๕	หมู่บ้าน
ชะอวด	๓	หมู่บ้าน
สิชล	๓	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๓	หมู่บ้าน
บางขัน	๒	หมู่บ้าน
นาบอน	๒	หมู่บ้าน
เชียรใหญ่	๑	หมู่บ้าน
ลานสกา	๑	หมู่บ้าน
พิปูน	๑	หมู่บ้าน
ฉวาง	๑	หมู่บ้าน

๗. ควน มี ๔๓ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ชะอวด	๑๔	หมู่บ้าน
ฉวาง	๖	หมู่บ้าน

๑๐. ดอน มี ๒๙ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

เข็ญใหญ่	๑๐	หมู่บ้าน
หัวไทร	๔	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๔	หมู่บ้าน
ชะอวด	๓	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๓	หมู่บ้าน
ลิซล	๒	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๒	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๑	หมู่บ้าน

๑๑. โคก มี ๓๒ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

หัวไทร	๔	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๕	หมู่บ้าน
ควาง	๔	หมู่บ้าน
ชะอวด	๓	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๓	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๒	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๒	หมู่บ้าน
เข็ญใหญ่	๑	หมู่บ้าน
เมือง	๑	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๑	หมู่บ้าน
ควาง	๑	หมู่บ้าน
พิปูน	๑	หมู่บ้าน

๑๒. วัง มี ๒๘ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ทุ่งสง	๖	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๔	หมู่บ้าน
ควาง	๔	หมู่บ้าน
ลานสกา	๒	หมู่บ้าน
ชะอวด	๒	หมู่บ้าน
ลิซล	๒	หมู่บ้าน
บางขัน	๒	หมู่บ้าน
พิปูน	๑	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๑	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๑	หมู่บ้าน

ท่าศาลา	๑	หมู่บ้าน
กิ่งฉ่ำพรรณา	๑	หมู่บ้าน
กิ่งช้างกลาง	๑	หมู่บ้าน

๑๓. หัว มี ๒๘ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

หัวไทร	๗	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๖	หมู่บ้าน
เข็ญใหญ่	๔	หมู่บ้าน
เมือง	๓	หมู่บ้าน
ลิซล	๒	หมู่บ้าน
ท่าศาลา	๒	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๑	หมู่บ้าน
ขนอม	๑	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๑	หมู่บ้าน
นาบอน	๑	หมู่บ้าน

๑๔. เขา มี ๒๖ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ลิซล	๑๑	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๓	หมู่บ้าน
ชะอวด	๓	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๓	หมู่บ้าน
ลานสกา	๑	หมู่บ้าน
หัวไทร	๑	หมู่บ้าน
ร่อนพิบูลย์	๑	หมู่บ้าน
บางขัน	๑	หมู่บ้าน
ทุ่งใหญ่	๑	หมู่บ้าน
ขนอม	๑	หมู่บ้าน

๑๕. ไน มี ๒๗ หมู่บ้าน อยู่ในอำเภอต่อไปนี้

ท่าศาลา	๗	หมู่บ้าน
เข็ญใหญ่	๔	หมู่บ้าน
พิปูน	๓	หมู่บ้าน
พรหมคีรี	๓	หมู่บ้าน
ลิซล	๓	หมู่บ้าน
ลานสกา	๒	หมู่บ้าน

สภาพบ้านท่าแพเมื่อวันที่เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช)
นำช้างไปรบเสด็จรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเสด็จพระราชดำเนินเยือนนครศรีธรรมราช

เมือง	๑	หมู่บ้าน	๓. ท่า จำนวน	๕๒	หมู่บ้าน
ควาง	๑	หมู่บ้าน	๔. หนอง จำนวน	๔๙	หมู่บ้าน
ทุ่งสง	๑	หมู่บ้าน	๕. ทุ่ง จำนวน	๔๖	หมู่บ้าน
ปากพนัง	๑	หมู่บ้าน	๖. คลอง จำนวน	๔๕	หมู่บ้าน
ขนอม	๑	หมู่บ้าน	๗. ควน จำนวน	๔๓	หมู่บ้าน

ข้อสังเกตจากการศึกษาชื่อหมู่บ้านครั้งนี้พบว่า
ชาวนครศรีธรรมราชนิยมในการตั้งชื่อหมู่บ้านดังนี้

**๑. ใช้สภาพภูมิประเทศเป็นชื่อพยางค์
แรกของหมู่บ้าน**

คำที่บอกสภาพภูมิประเทศ ได้แก่ คำ ท่า
ทุ่ง ควน โคก เขา ดอน ท้อง ทอน เกาะ กรุง ห้วย
ห่าน นา ป่า อ่าว ปาก ห้วย ชอง ลาน บาง คลอง
หนอง มาบ พัง และพุ เป็นต้น

จากการสำรวจได้พบว่า คำที่นิยมนำมาใช้ตั้งชื่อ
หมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่คำต่อไปนี้

๑. บาง จำนวน	๘๖	หมู่บ้าน	๑๗. ปลาย จำนวน	๑๖	หมู่บ้าน
๒. นา จำนวน	๖๘	หมู่บ้าน	๑๘. น้ำ จำนวน	๑๖	หมู่บ้าน
			๑๙. ป่า จำนวน	๑๖	หมู่บ้าน
			๒๐. หน้า จำนวน	๑๕	หมู่บ้าน

๒๑. สระ จำนวน	๑๔	หมู่บ้าน
๒๒. สวน จำนวน	๑๒	หมู่บ้าน
๒๓. บ่อ จำนวน	๑๑	หมู่บ้าน
๒๔. พรุ จำนวน	๑๐	หมู่บ้าน
๒๕. ไร่ จำนวน	๘	หมู่บ้าน
๒๖. ฝ้าย จำนวน	๗	หมู่บ้าน
๒๗. แหลม จำนวน	๕	หมู่บ้าน
๒๘. เนิน จำนวน	๕	หมู่บ้าน
๒๙. อ่าว จำนวน	๔	หมู่บ้าน
๓๐. ทอน จำนวน	๔	หมู่บ้าน
๓๑. ท้อง จำนวน	๔	หมู่บ้าน
๓๒. ฝัง จำนวน	๓	หมู่บ้าน
๓๓. คด จำนวน	๓	หมู่บ้าน
๓๔. คุ้ง จำนวน	๒	หมู่บ้าน
๓๕. คอคด จำนวน	๑	หมู่บ้าน

บาง หมายถึง ทางน้ำสายเล็กๆ ที่ไหลออกไปสู่ทางน้ำสายใหญ่ เช่น แม่น้ำคลองใหญ่หรือทะเล ระดับน้ำในทางน้ำนี้ขึ้นลงตามระดับน้ำในแม่น้ำลำคลองหรือทะเล นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงหมู่บ้านหรือตำบลที่อยู่หรือเคยอยู่ริมบาง หรือในบริเวณที่เคยเป็นบางมาก่อนด้วย

หมู่บ้าน ที่ตั้งชื่อด้วยคำ "บาง" ส่วนมากอยู่ในอำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร และอำเภอเมือง เนื่องจากพื้นที่อำเภอเหล่านี้อยู่ชายฝั่งทะเล มีแม่น้ำลำคลองที่ไหลมาจากพืดเขานครศรีธรรมราชซึ่งอยู่ตอนกลางของจังหวัดลงสู่อ่าวไทย โดยผ่านพื้นที่อำเภอเหล่านี้ประกอบกับเป็นพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งและปากน้ำ มีน้ำทะเลท่วมถึงอยู่เสมอจึงเกิดเป็นบางเมื่อประชาชนตั้งถิ่นฐานขึ้นที่นี่ จึงนิยมใช้ลักษณะภูมิประเทศที่พบเห็นว่าตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่ขึ้นด้วยคำ "บาง" ในอำเภอปากพนังมี ๔๒ หมู่บ้าน ได้แก่ บางด้วน บางพระ บางมูลนาค บางลึก บางสระ และบางอิฐ เป็นต้น ในอำเภอเชียรใหญ่ มี ๑๗ หมู่บ้าน ได้แก่ บางคู บางจันทร์

"บ้านโคกชะ" เพราะมีต้นชะขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก

บางทองคำ บางในพร และบางเสียบ เป็นต้น ในอำเภอหัวไทรมี ๗ หมู่บ้าน ได้แก่ บางแค บางคิง บางตะพาน บางทราย และบางไร่ เป็นต้น ในอำเภอเมืองมี ๗ หมู่บ้าน ได้แก่ บางกระบือ บางทวด บางพุทรา บางหลวง และบางใหญ่ เป็นต้น

หมู่บ้านที่ตั้งชื่อด้วยคำว่า "นา" จัดว่ามีมากเป็นลำดับที่ ๒ ส่วนมากปรากฏอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอฉวาง อำเภอทุ่งสง อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล และอำเภอทุ่งใหญ่ ตามลำดับ อำเภอเหล่านี้ (ยกเว้นอำเภอเมือง) ส่วนมากมีภูเขาเป็นพืดยาว และมีที่ราบอยู่สลับกับพืดเขา เมื่อจะตั้งถิ่นฐาน ผู้คนมักเลือกพื้นที่ราบเป็นที่อยู่เพื่อสะดวกแก่การสัญจร และมีพื้นที่สำหรับทำนา ด้วยเหตุนี้จึงใช้คำว่า "นา" เป็นคำนำหน้าชื่อหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่ขึ้นด้วยคำว่า "นา" ในอำเภอเมืองมี ๑๒ หมู่บ้าน ได้แก่ นาเคียน นาทราย นาตอ นารี และนาง เป็นต้น ในอำเภอฉวางมี ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ นาเสียง นาค้อ นาจิก นาชุมเห็ด และนาเส เป็นต้น ในอำเภอทุ่งสงมี ๗ หมู่บ้าน ได้แก่ นากำทวด นากัดผล นาโต๊ะแกม นาไม้ไผ่ และนาใหญ่ เป็นต้น ในอำเภอท่าศาลามี ๗ หมู่บ้าน ได้แก่ นากูน นาทอน นานอน นาเพลง และนาหรง เป็นต้น ในอำเภอสิชลมี ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ นากลาง นาหอม นาลึก นาแล และนาเหมา เป็นต้น